

הַלְכוֹת תְּפִלָּה סִימָן קו

ביאורים ומוספים

[משנב"ב ס"ק ד]

על-פני יש להזהיר לנשים שיתפללו⁽¹⁴⁾ שמונה-עשרה⁽¹⁵⁾ וכו', ושיאמרו על-פני-פנים "שמעו"⁽¹⁶⁾ וישאלו⁽¹⁷⁾.

14 והוסיף הגר"ח קניבסקי (נקיות וכבוד בתפילה תשובה ריט-רב), שדאי שחייבות להתפלל בזמן תפילה, וגם בתפילת מוסף חלילה להקל.

15 ואם לא התפללה, מבואר לקמן (סי' רסג ס"ק מג) שמשלימה בתפילה הבאה. אך לענין תפילת ערבית, דעת הגרש"ז אויערבך (הליכות שלמה תפלה פי"ג דבר הלכה אות כא) שאפילו אם נהגת להתפלל תפילת ערבית, מ"מ אינה חייבת להשלים, אבל מותר לה להחמיר ולהשלים, ואינה נחשבת עברה כתפילת נדבה.

16 וקריאת שמע שעל המיטה, כתב בשעה"צ לקמן (סי' רלט ס"ק טז) שמה שכתב המג"א שם (ס"ק ב) שנשים לא נהגו לאומרה, השיג על כך הא"ר שצריכוה לומר, וביאר הא"ר (שם ס"ק ד) שקריאת שמע זו היא משום שמירה, ואף נשים צריכות שמירה, וסיים בשעה"צ שכבר נהגו הנשים לאומרה.

17 וכן 'ברוך שם כבוד מלכותו' וכו', כתבו הלו"ש (סי' ע ס"א) והפמ"ג (שם א"א ס"ק א) שהנשים תאמרנה, ובמשנב"ב לעיל (סי' סא ס"ק לא) כתב ש'ברוך שם כבוד מלכותו' וכו' בכלל קבלת עול מלכות שמים. וכן לעיל (סי' סג ס"ק יא-יב) כתב ש'ברוך שם' וכו' הוא בכלל הפסוק הראשון. וראה גם מה שכתבנו לעיל סי' ס"ק יא וסי' סג ס"ק יב.

ואף על פי שאינן חייבות לקרוא את כל קריאת שמע, כתב הגרש"ז אויערבך (הליכות בת ישראל פי"ב הע' י) שקראו את כולה, וכן כתב הגר"מ שך (מכתבים ומאמרים ח"ג עמ' עד). והגר"ש אלישיב (קובץ תשובות ח"א סי' יד) כתב שתאמר פרשת שמע, ובספר ישא יוסף (ח"א סי' כד) כתב בשמו שהכוונה לכל שלש הפרשיות.

[משנב"ב שם]

ו'אמרו גם-כן ב'פתי' אָמַת וְצִיב"ב⁽¹⁸⁾ כְּדִי לְסַמֵּךְ אֶת הַתְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב הַמְּגִלָּה אֶבְרָהִם בְּסִימָן⁽¹⁹⁾ וכו', וְהַפְּלֵת מוֹסְפִין, בְּצִל"ח כְּתוּב הַפְּסוּרוֹת⁽²⁰⁾.

18 אך משאר ברכות קריאת שמע, כתב לעיל (סי' ע ס"ק ב) שפטורות, משום שזמן קבוע, ומ"מ אם רוצות יכולות לברך. וראה שם שהתבאר שאף לדעת השו"ע לקמן (סי' תקפט ס"ז) שכתב שנשים אינן מברכות על 'מצות עשה שהזמן גרמא', מ"מ ברכות קריאת שמע יכולות לברך.

19 במג"א שם (ס"ק א) ובמשנב"ב שם (ס"ק ב) התבאר שחייבות בזכירת יציאת מצרים, ולכן צריכות לומר ברכת 'אמת ויציב', וכיון שלאחר מכן חייבות בתפילת שמונה עשרה, צריכות גם לסמוך גאולה לתפילה.

ולאחר זמן ברכות קריאת שמע, כתב לעיל (סי' נח ס"ק כז וסי' טז ס"ק ג וסי' ע ס"ק ב) שיש להן לומר פרשת 'ויאמרו' או שאר פסוקים שמוזכרת בהם יציאת מצרים. וביאר בשו"ת שבט הלוי (ח"ו סי' יב) שבתוך זמן ברכות קריאת שמע לכתחילה לא יסמכו על אמירת פסוקים אלו, ואף שדאי יוצאות בזה ידי חובה, מ"מ כיון שהן בכלל חיוב הזכרת יציאת מצרים, ממילא הן בכלל החיוב לומר ברכת 'אמת ויציב' עד 'גאל ישראל'.

וכן לענין הזכרת יציאת מצרים בלילה, כתב לעיל (סי' ע ס"ק ב) שגם הנשים חייבות בזה, ולכן עליהן לומר את הברכות שלאחר קריאת שמע. והוסיף בשעה"צ שם (ס"ק ג) שתאמרנה גם ברכת השכיבה, ואף שאין בה הזכרת יציאת מצרים, ביאר הגרש"ז אויערבך (הליכות ביתה פי"ה הע' י) שיתכן שכיון שברכה זו אינה

פוחתת בברוך, ותיקנה חכמים כעין המשך לברכת הגאולה, מוטב שתאריך אשה בברכת הגאולה מאשר שתפסיק באמצע הברכה. ומ"מ לגבי מי שאינה נוהגת להתפלל ערבית, הבאנו לעיל (סי' ע ס"ק ב) שלא נהגו הנשים לומר ברכה זו בפני עצמה.

20 ובטעם הדבר כתב הצ"ח (ברכות כו, א ד"ה ושל), שהיא 'מצות עשה שהזמן גרמא', ואינה בקשת רחמים כשאר התפילות, והוסיף, שאם רוצות יכולות להתפלל אותה. וגם בשבת, כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ד סי' יב אות ב) שיכולות להתפלל תפילת מוסף, ואינה כתפילת נדבה שלא מתפללים בשבת, שהואיל ורוצות לקיים את המצוות וקיבלו עליהן, הרי הפילתן כאנשים.

[משנב"ב ס"ק ה]

לְהַתְּפַלֵּל⁽²¹⁾ שְׁמוֹנֵה-עָשָׂר⁽²²⁾ עָרְבַי.

21 וקטנים שרוצים לעשות מנין לעצמם ולומר קדיש וקדושה וכו', כתב בשו"ת אגרות משה (א"ח ח"ב סי' צח) שאסור להם.

22 והוסיף הגר"ח קניבסקי (אשי ישראל פ"ב הע' מב) שיש לחנכם גם בכל דיני התפילה חזוניה. וקריאת שמע, כתב בשו"ע לעיל (סי' ע ס"ב ובמשנב"ב שם ס"ק ו ו-ט) שמשעה הגיע לחינוך [גיל שש או שבע] ראוי לחנכו לקרוא קריאת שמע בזמנה עם ברכותיה, ומגיל שתים עשרה, כתב שם (ס"ק ח) שחייב לחנכו לקרוא בזמנה. וראה מה שכתבנו לעיל סי' ע ס"ק ט.

ולחנכם להתפלל בנוסח הקצר המובא בשו"ע לקמן (סי' קי ס"א), ראה מה שכתבנו לעיל סי' ע שם.

23 ותפילת מנחה, כתב בשו"ת שלמת חיים (סי' ריב) שכלולה בזה.

[משנב"ב ס"ק ו]

כָּל-שֶׁפָּן שֶׁנִּפְסָק⁽²⁴⁾ לְתַפְּלָה⁽²⁵⁾.

24 והקשה הרפ"ח חיים (שמירת הלשון שער התורה פי"ג בהגה"ה), שאם באמת התורה גדולה מתפילה, וכי מפני שאנו עושים בדבר אחד שלא כהוגן נעשה גם בדבר נוסף שלא כהוגן. ותיירץ שהואיל ואין תורתנו המיידית ואינה חביבה אצלנו כל כך [והראיה שאנו מבטלים אותה לאומנותנו], אין כה קדושתה גדול כל כך שתתבטל על ידה מצות תפילה.

25 ובהגדרת מי ש'תורתו אומנותו' בזמנינו, כתב לעיל (סי' צ ס"ק נו) שהוא מי שאינו מרבטל מלימודו כי אם לדברים הכרחיים לצורכי גופו ולימודו, וכתב בשו"ת אגרות משה (א"ח ח"א סי' לא) בביאור דברי הרמ"א לעיל (סי' צ ס"ח), שאף שאין לנו תלמיד חכם בדרגה של רשב"י וחבריו שיהיה פטור מתפילה, מ"מ נוהג דין של 'תורתו אומנותו' לענין זה שלא יצטרך לעזוב את בית המדרש כדי ללכת להתפלל במנין. אולם אם במקום שנמצא יש מנין, כתב בשו"ת אגרות משה (שם ח"ב סי' כז) שחייב להתפלל בו, אף על פי שבשביל סדר לימודו עדיף לו להתפלל ביחידות. אלא שדוסיף הרמ"א שם, שאף שהותר לו שלא ללכת לבית הכנסת, מ"מ לא ירגיל עצמו לעשות כן, כדי שלא ילמוד ממנו עמי הארץ ולא יבואו לבית הכנסת.

[משנב"ב ס"ק ז]

וְלִהְיוּ לְמִימְדוּ לְעִשֵׂי כָּל הַמְּצוֹת⁽²⁶⁾.

26 ולהפסיק מלימודו לצורך הנחת תפילין, כתב השו"ע לעיל (סי' לח ס"י) שהקורא בתורה פטור מתפילין חוץ מבשעת קריאת שמע ותפילה, וביאר במשנב"ב שם (ס"ק לד) שאף שחייב בכל המצוות, מ"מ כיון שעיקר תועלת הנחת התפילין היא לתורה, אם כן כשעיסק בתורה אין צריך לבטל מתלמוד תורה בשביל הנחתם, חוץ מבזמן קריאת שמע ותפילה כדי לקבל עליו עול מלכות

המשך במילואים עמוד 30

יום א' א' אור ב' תשע"ו

באר הגולה קלד

ד שבת י"א

הלכות תפילה סימן קו

לחנוך חזקים (3) (ה) לחנכם: ב *מי שתורתו אמונתו (1) כגון רשב"י ורבנן, מפסיק (2) (ז) לקריאת שמע ולא לתפלה, אבל אנו מפסיקים בין לקריאת שמע בין לתפלה: הגה *ואם לומד לאחרים (ד) (ח) אינו פוסק, כמו שנתבאר לעיל סימן פט. ומכל מקום פוסק וקורא (ט) פוסק ראשון של קריאת שמע (בית יוסף סימן ע). ואם אין השעה עוברת ויש לו שהות עדין להתפלל ולקרא קריאת שמע, (י) אינו (ז) פוסק קלל (כ"י בשם הר"ן):

באר היטב

הלמא רצה להחטיר על עצמו, וק"ל: (ז) אינו פוסק, מ"מ ילמד הלכה ע"ש בה יציאת מצרים כדי להנכיח בזמנה, ואחר למודו יגמר כל ק"ש, ע"ס בקבות דף יג: (ה) פוסק קלל, ואפלו אם לומד יחידי, לבוש וע"ת. אף על גב דבסימן פט פסק דאסור ללמד משהגיע זמן תפלה, מ"מ אם התחיל אינו פוסק, מ"א. וכע"ז כתב, באם שלא יתבטל מלמודו כשיפסק צריך להפסיק:

באר הגולה

* מי שתורתו אמונתו וכו', אבל אנו מפסיקים, ע"ז באלה רבה סימן ע שהצריך להשיג על הלבוש כמה דפסק דאם יש לו שהות לקרות אחר גמר למודו אינו צריך להפסיק אף כשהוא לומד ביחודי, והביא האלה נכה כמה ראיות לזה מדברי הרמב"ם והר"ן והר"ז, ודברי הרמ"א שפסקה"ה פ"ש בסימן קי דאורי דוקא כשלומד עם אחרים. אכן לפי מה שקתב הפרי חדש בסימן ע סוף אות ג, ע"ז שם היטב, דחזו קל ראיותיו מן הר"ן והר"ז, ונפרי חדש כתב שם, דהעיקר דבגוש שהות אין צריך לפסק מתורה אף לקריאת שמע. ומדברי הגר"א בסוף סימן זה, לפי מה שבאר הרמב"ם א"ע צ"ע דבריו, משמע גם כן דמפסיק אף בקריאת שמע להרמ"א, ואפלו אם לומד ביחודי ואף דמתחילת דבריו הגר"א מה שקתב הרמ"א לא גרע מסעודה משמע לכאורה הפך זה, מפל מקום יש לישב דהוה פנתה כמה שהוסיף להביא ראיה מירושלמי להוכיח דעוד יורה עדיף מסעודה, ועל כרחוק לא פליגי רבנן על רבי שמעון אלא היכא דעלידי למודו יתבטל לגמרי הקריאת שמע, דאי תימא דרבנן מחמירין אף בגוש שהות, דלמא רק על זה פליגי רבי שמעון ולא היה מקשה הירושלמי מידי ע"ש. גם מה שקתב עוד האלה רבה דלמא קלל להחטיר אפלו אם התחיל בזמן ההפך, השלחן ערוך בסימן רלה סעיף ב ובסימן תרנב, והמגן אברהם בסי' סימן ע' ועוד כמה אחרונים החזיקו בחלוק זה לגנן שאר דברים. על כן נראה לעניות דעתי, ולא מקצת אם התחיל ללמוד קדם שהגיע זמן קריאת שמע, בודאי אין צריך להפסיק אם יודע שלא יעבר הזמן על ידי זה: ואפלו אם התחיל ללמוד בביתו ביחודי אחר שהגיע זמן קריאת שמע, מפל מקום באם כשלא ילמד עתה יתבטל מלמודו ולא ילמד קלל, ואפשר דיש להקל ולסמוך על דעת הלבוש והפרי חדש הג"ל, ואפשר שיותר טוב בזה שפסיק ויקרא קריאת שמע ויחזור ללמוד, כדי לצאת בזה דעת המחמירין, אף שהוא בלי תפילין, וערוך ע"ז. ודע דבבית המדרש אין צריך להחמיר כלל בזה, ואפלו לכתחלה מתיר להתחיל ללמוד אף ביחודי קדם התפלה, כשלא יעבר על ידי זה זמן קריאת שמע, דבבית המדרש של רבים לא שף דלמא מטויד בגיטסה, וכדלעיל בסימן פט סעיף ו במשנה ברורה: * ואם לומד לאחרים וכו'. ע"ז בספר מאמר מרדכי שנתמשה מאד בהג"ה זו, הלפי מה שבאר האחרונים הפנתה הוא דאינו פוסק אפלו אם יעבר הזמן על ידי זה, וממה שהביא הרמ"א שכתב: כמו שנתבאר לעיל סימן פט, המענין שם היטב בדברי רבנו יונה שהובא בבית יוסף, שפסקו קודם דיון שם בשלחן ערוך בסעיף ו, וכן במלבוש שם, יראה בהפכו, ואולי דכאן מירי שהתחיל ללמוד לאחרים קדם שהגיע הזמן קריאת שמע, על כן מקלינן שלא להפסיק אפלו אם יעבר הזמן. וע"ז בקבות י"ג ע"ב ברש"י ד"ה לא תזנא וכו' שהיה שונה לתלמידיו מקדם זמן קריאת שמע וכו', משמע מרש"י דלאחר שהגיע זמן קריאת שמע אסור לו להתחיל ללמוד אפלו עם אחרים אם הוא משער שיעבר הזמן, אלא חיב לקרותה מקדם:

אפלו עם אחרים אחר שכבר הגיע זמן קריאת שמע, אם הוא משער שעל ידי למודו יעבר הזמן, אלא חיב לקרות קריאת שמע מקדם: (ט) פוסק ראשון. כדי לקבל מלכות שמים בזמן קריאת שמע, (י) ויחזור אחר הלכה ע"ש בה יציאת מצרים כדי להנכיח בזמנה, יציאת מצרים בזמן קריאת שמע, (יא) ואחר למודו (יב) טוב שגמר כל קריאת שמע אף שעבר זמן: (יג) * אינו פוסק קלל, ורצה לומר (יד) אפלו לפסוק ראשון, (טו) ואפלו לומד ביחודי, וכתבו (טז) האחרונים דאפלו התחיל ללמוד באסור, דהינו לאחר שכתב הגיע זמן קריאת שמע ותפלה, שאסור לו להתחיל ללמוד עד שיתפלל תחלה אם הוא לומד בביתו ואינו גייל לילך לבית הכנסת להתפלל, כמו שקתב בסימן פט, מפל מקום אם כבר התחיל אין צריך להפסיק, ורשאי ללמוד כל זמן שיש שהות עדין, ובאלה רבה פסק, דלענין קריאת שמע שהוא דאורייתא, אף שישאר לו זמן אחר כך לקרותה, מפל מקום צריך להפסיק תכף ולקרותה פלה אם הוא לומד ביחודי, ע"ז שם בסימן ע ובסימן זה. וכל זה אם הוא לומד בביתו, אבל אם הוא לומד בבית המדרש, או אפלו בביתו אף שהתחיל ללמוד בהתחיל דהינו קדם שהגיע זמן קריאת שמע, בודאי יש לסמוך על דעת הרמ"א שלא להפסיק אפלו אחר כך כל עוד שיש שהות. וע"ז בבאר הגולה:

שער הציון

(1) מגן אברהם: (1) מגן אברהם בסימן רצט ופרי מגדים והג"ז: (2) מגן אברהם: (3) גמרא: (4) א"ל לבוש: (5) רישלמי פ"א דברכות ופרי מגדים: (6) מגן אברהם: (7) מגן אברהם ושא"א: (8) לביש ופרי מגדים ושא"א: (9) בית יוסף בסימן ע: (10) מגן אברהם: (11) אחרונים: (12) פשוט: (13) לבוש: (14) מגן אברהם ודרך החיים ושא"א:

מילואים הלכות תפילה סימן קו

המשך מעמוד קלד

27) אולם אם לא הזכיר בזמן קריאת שמע, כתב לעיל (סי' נח ס"ק כו וסי' סו ס"ק ג) שחייב להזכיר גם אחרי זמנה, כיון שמן התורה זמנה כל היום.
28) ובטעם הדבר כתב לעיל (סי' נח שם), שהוא כדי לקבל עליו עול מלכות שמים.

שמים. והוסיף, שלדעת הגר"א היינו דוקא בזמן שתורתו אומנותו כרשבי וחבריו, אבל אנו צריכים להפסיק אף לתפילין.

(משנ"ב ס"ק טו)

קדי להזכיר יציאת מצרים בזמן קריאת שמע⁽²⁷⁾ וכו', טוב שיגמור קל קריאת שמע אף שעבר זמנה⁽²⁸⁾.

הלכות תפילה סימן קח

המשך מעמוד קלה

(ביה"ל ד"ה טעה)

ובדלקמן בסעיף ח⁽¹⁹⁾ וכו', דשם לא תקני דמשלימה⁽²⁰⁾ וכו', אלא כנדאי לא התפלל ולא בספק⁽²¹⁾.

19) שהתבאר שם שאם התעסק באיזה עסק, והיה סבור להתפלל אחרי שיגמור את העסק ואחר כך שכח להתפלל, נחשב כאנוס ויש לו תשלומין.

20) וביאר התהלה לדיד (ס"ק ד), שכל הספק הוא אם מחויב להשלים על ידי שיתנה, אבל אם רוצה להשלים ודאי שיכול, ואין צריך לחדש בה דבר.

21) וכשמתפק אם אמר 'טל ומטרי' בתוך הלי' יום מתחילת זמן הזכרתה, ועבר זמן התפילה, דעת הגר"צ פ פראנק (מקראי קודש פסח ח"ב סי' סח) שחייב לחזור ולהשלים בתורת ודאי, ולא נחשב בגדר ספק.

(משנ"ב ס"ק י')

דקא ככר הגיע זמנה⁽²²⁾.

22) דהיינו שהגיע זמנה גם של תפילה התשלומין, וכמו שצוין המג"א (ס"ק ג) לשו"ע סי' רלב ס"ב, שאף קודם לשאר התפילות אסור לאכול כעודה, וכפ"י הדינים שם.

וכשמתפלל מנחה בתורת השלומין לתפילה שחרית, כתב לעיל (סי' ע ס"ק ב) שאסור לו לאכול קודם שיתפלל את התפילה הראשונה, שכיון שעדיין לא התפלל באותו יום, נהוג בו האיסור לאכול קודם התפילה [המבואר בשו"ע לעיל סי' פט ס"ג ובמשנ"ב שם ס"ק כא]. והוסיף התהלה לדוד (ס"ק ב) שאסור לו אפילו לטעום, וכדלעיל (סי' פט ס"ק כא ו-כב), וגם אסור לו לאכול אף קודם שיתפלל את התפילה השניה, כיון שהיא תשלומין לשחרית.

(משנ"ב ס"ק יא)

שלא יפסיק לכחלה ביניהם בשום דבר⁽²³⁾ וכו', מה שכתבנו שם בקצור הלכה בשם האור ורו"ע⁽²⁴⁾.

23) ואת הרפילין, כתב האורח נאמן (ס"ק ז) שיכול להשאיר עליו, ואף שהיא תשלומין של ערבית שבה לא מניחין תפילין.

24) שכתב השו"ע שם (סי' ז), שברכה 'אהבה רבה' פוסרת מברכות התורה אם למד מיד לאחריה, והביא הביה"ל שם (ד"ה אם) שכל עניני התפילה לא נחשבים הפסק בין הברכה ללימוד. אך דוקא כשלא הפסיק ביניהם בריבור.

(משנ"ב ס"ק ז)

וקראשונה לתשלומין⁽¹³⁾ וכו', שאין לנו אלא דברי המבאר⁽¹⁴⁾ וכו', שקבעת שחזור ומתפלל לתנה⁽¹⁵⁾.

13) וכן אם משלים במנחה, ואמר בראשונה 'שים שלום' ובשניה 'שלום רבי' [לנוסח אשכנז], כתב הלקט הקמח (החדש, סי' קח ס"ק טו בשם ספר ליקוטי חבר בן חיים ח"א סי' קח) שניכר מכך שהראשונה לתשלומין.

14) אמנם בספריו מהנה ישראל (פ"ח ס"ט) ונדחי ישראל (פ"ח ס"ק נו), לשהיה בצבא ובמקומות הנדחים, הכריע להקל שלא לחזור להתפלל.

15) ולא כתב שגם יחדש בה דבר, וכמו שמבואר גם להלן (ס"ק לג) שבספק אם יצא ידי חובה חוזר להתפלל ומתנה, ואינו צריך לחדש בה דבר.

וגם בשבת אם הקדים להתפלל תפילת תשלומים, כתב הגר"ח קניבסקי (אשי ישראל פ"ל הע' לה) שיכול לחזור ולהתפלל ואין צריך להתנות, כיון שכל אלו שמעיקר הדין צריך לחזור ולהתפלל, יכול לחזור גם בשבת, ואף שבחול אומרים שטוב שיתנה.

(משנ"ב ס"ק טז)

ולא נזכר זה עד אחר תפילה שנייה⁽¹⁶⁾ וכו', קמאן דלא התפלל קלל דמא לא ענין זה⁽¹⁷⁾ וכו', דבזה יוצא לכל הדעות⁽¹⁸⁾.

16) ואם נזכר אחרי התפילה הראשונה ואף על פי כן התפלל הפילה שניה לתשלומין, כתב התורת חיים (סופר, ס"ק ו) שצריך לחזור ולהתפלל פעמיים - אחת לחובה ואחת לתשלומין.

17) וביאר הגרי"י קניבסקי (קהלות יעקב ברכות סי' טז), שלכאורה תלוי דין זה במחלוקת שהביא המשנ"ב להלן (ס"ק לב) בין ר"י לבין חכמי פרוביניצ"ה האם מי שהחסיר הזכרת ראש חודש נחשב כלא התפלל, אלא שהוסיף שיתכן שאפילו אם נחשב כלא התפלל, מ"מ כיון שעסק בתפילתו החיובית, אף על פי שטעה בה, מ"מ התשלומין לא באו נתאום, אלא לאחר עסק בתפילה.

18) דהיינו אפילו לדעת הפמ"ג (משב"ז ס"ק ב), הובא בשו"ע ס"ק טו) הסובר שאם לא אמר 'טל ומטרי' גם תפילתו השניה לא עלתה לו, כיון שהקדים תשלומין לחובה.

הלכות תפילה סימן קי

המשך מעמוד קלט

מקום מסודר לכל אחד לישון אינו נחשב שלן בקביעות, כיון שהאניה כל הזמן במצב של נסיעה (הגרי"י נויבירט, אשי ישראל פי"ג הע' יג).

תפילה הדרך בברכה רק ביום הראשון, ובשאר הימים יאמר בלי ברכה. והוסיף הגר"ש אויערבך, שבשאר הימים יכול תפילת הדרך בברכת שמע קולנו, וכדלעיל, וגם באניות שבזמנינו שיש

